

6. СЪВРЕМЕННИ МЕРКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТРАФИКА НА ХОРА

Гл. ас. д-р КОНСТАНТИН ПУДИН

*Научен секретар на
катедра „Национална и регионална сигурност”, УНСС*

Въведение

Живеем в изключително интересно време. Това е епохата на високите технологии, на Интернет, на космическите изследвания, на разгадаване на тайните на човешката ДНК, накратко – епохата на големите възможности пред човечеството, разкрили се благодарение на неговата собствена интелектуална енергия, акумулирана през хилядолетното му развитие. Същевременно това е епоха белязана от множество проблеми – екологични катастрофи, икономически кризи, войни, различни и най-отвратителни форми на насилие, бедност, мизерия и пр. Повечето от тях предизвикани от част от това човечество и засрашаващи съществуването на всички индивиди.

Един от съвременните проблеми, които стоят на дневен ред пред всички общества, е проблемът за трафика на хора.

В настоящия заключителен материал, като част от изследователския проект на Центъра за стратегически изследвания в отбраната и сигурността и на Катедра „Национална и регионална сигурност” при УНСС, се правят изводи за същността и особеностите на явлениято „трафик на хора”, които трябва да се имат предвид при формирането и провеждането на модерна политика, насочена към неговото ограничаване; разсъждава се върху проблема, като поле на изследователски интерес; правят се някои конкретни изводи и препоръки от кого и как да се провежда борбата срещу трафика на местно ниво в България.

Анатомия на явлението „трафик на хора“

В резултат от изследователската работа по проекта могат да бъдат направени някои обобщения, които се отнасят до произхода и същността на явлението „трафик на хора“. Мерките, които трябва да бъдат предприети в рамките на цялостната политика, целяща ограничаване на проблема (както у нас, така и в други страни), задължително следва да бъдат съобразени с тях.

- Трафикът на хора е световен проблем, за което много допринася глобализацията с възможностите за свободно движение на хора. На практика няма съвременно общество, което да не се е сблъскало с неговите разнообразни форми – сексуална експлоатация, трудова експлоатация, търговия с деца, търговия с органи и т.н.

- Трафикът на хора е дейност, сериозно нарушаваща основните права на всяка личност. Поради това в законодателната практика на почти всички държави в света тя се инкриминира.

- Трафикът на хора, като заплаха за индивидуалната и груповата сигурност на гражданите на една страна, се явява заплаха за нейната национална сигурност.

- Трафикът на хора е доходоносен престъпен бизнес, който в световен мащаб по генериране на печалба се нарежда наред с незаконния трафик на оръжие и трафика на наркотици.

- Първопричини за това явление са социалното неравенство и бедността както между отделните общества, така и вътре в едно общество.

- Трафикът на хора се обуславя от степента на развитие и културните особености на обществото и на отделните групи, които го съставляват.

От направените констатации става ясно, че за да бъде ефективно, противодействието на трафика на хора трябва да обединява усилията на всички държави, които демонстрират воля за справяне с него. На национално ниво политиката срещу трафика на хора трябва да включва широка гама от частни политики в областта на социалното подпомагане, икономиката, образованието, здравеопазването и вътрешния ред и сигурност. Целта на всички тях е да се създадат повече

възможности за достоен живот и развитие на отделната личност в съответната страна. Националната политика за противодействие на трафика на хора следва да се съобразява със съществуващите културни особености и наличието на рискови групи, потенциален източник на жертви на трафик.

Изследване на проблема за трафика на хора

Проблемът за трафика на хора може да се разглежда и като поле на сериозен изследователски интерес, на което мират пресечни точки различни научни дисциплини. Причината за тази мултидисциплинарност се дължи най-вече на комплексния и сложен характер на явлението, на разнообразните му форми и проявления, а също на последствията, които то има върху отделната личност и развитието на обществото като цяло.

Изучаването на трафика на хора не бива да бъде самоцел, а трябва да послужи като основа за разработването и прилагането на мерки за неговото ограничаване. Науката и държавното управление трябва да вървят успоредно, за да бъдат ограничени и смекчени проявленията и последствията от проблема.

Трафикът на хора е социален феномен, тъй като по своята същност се свежда до отношения между отделни хора или групи от хора в едно общество, а също отношения между хора или групи от хора и обществени институции. Ето защо най-голям дял при неговото изследване се пада на социалните науки – социологията, икономиката, психологията, социалната психология, правото и др.²⁰

Трафикът на хора е сериозен икономически проблем, защото е предизвикан от неравномерното разпределение на оскъдните ресурси, тяхното потребление и потреблението на благата, които се създават с тях. Това е въпрос, касаещ общественото неравенство и стратификация.

Своето място за изследване на явлението имат психологията и социалната психология. Интерес представлява

²⁰ Социалните науки са представени според класификацията, която е публикувана в Wikipedia.

създаването на устойчив профил на хората, обект на различните видове трафик, а също и на трафикантите. Голяма роля психологията има както при превенцията, така и при рехабилитацията на жертвите и реинтеграцията им в обществото.

Важно значение има културологията. Познаването на традициите и обичаите на отделни рискови по отношение на трафика на хора етнически групи допълнително ще даде възможност за предприемането на превантивни действия с цел намаляване на жертвите, принадлежащи към тях.

Изследването на проблема би могло да има сериозен юридически нюанс. Става дума за проучване на правната практика в различните страни, регламентираща както превантивните мерки срещу трафика на хора – в сферата на икономиката, социалното подпомагане, здравеопазването, образованието, така и последващите престъпления действия – наказанията за извършване на разновидностите на тази престъпна дейност. Сам по себе си този сравнителен правен анализ не би бил достатъчен, ако към него не се добавят и международните правни норми – различни конвенции, протоколи, декларации, стратегии и пр.

Специфичен аспект е международното сътрудничество. Пределно ясно е, че без координация на усилията на субектите в международните отношения – държави и международни организации, борбата с трафика на хора ще бъде неефективна. Това международно сътрудничество се основава на волята на отделните субекти, намираща израз в двустранните или многостранни споразумения между тях. По силата на тези договорености се поемат конкретни ангажименти, предприемат се реални действия.

Към всички тези науки трябва да бъдат прибавени и математиката и статистиката, които позволяват изработването на сериозни модели и установяването на тенденции, подпомагащи в значителна степен вземащите реални политически решения.

Място при изучаването на трафика на хора имат други хуманитарни науки – философията и богословието, тъй като проблемът би могъл да бъде разгледан и от етична и нравствена гледна точка.

Съвременни мерки за борба с трафика на хора в България на местно /общинско ниво

През 2010 година във втората част на проведеното изследване бяха представени субектите, които са призвани съвместно да търсят решения на този сложен за цялото общество проблем – държава, църква, гражданско общество, училище и семейство. Водеща роля сред тях се пада на държавата.

Националната комисия за борба с трафика на хора според съществуващата нормативна база отговаря за политиката на противодействие на трафик на хора в България. Сами по себе си нейните усилия не биха били успешни, ако не съществуват поддръжката ѝ по места – т.нар. местни комисии за борба с трафика на хора. Те играят важна роля при формирането и най-вече при провеждането на националната политика за противодействие, превенция и защита на жертвите на трафик.

Местните комисии за борба с трафика на хора се създават съгласно чл. 5 от Закона за борба с трафика на хора (ЗБТХ) с решение на Националната комисия към някои от общините в страната. Към настоящия момент такива комисии съществуват във Варна, Русе, Бургас, Сливен, Пазарджик и Монтана. Очевидно е, че те са създадени към общини, в които проблемът трафик на хора съществува в най-големи размери или пък се явяват изходен пункт, през който жертвите на трафика напускат или пристигат в България. В закона недвусмислено е посочено, че местни комисии се учредяват само „към някои от общините в страната”. Предвид сериозността на явлението би могло да се помисли за подобни органи на местно ниво в повече общини или във всеки областен град (общо 28 града). Още повече, че според една от констатациите на експерти, пряко ангажирани с проблема, жертва на трафик стават хора най-вече от малките населени места.²¹ Това ще осигури по-голямо покритие и ще активизира повече човешки ресурси.

Местните комисии за борба с трафика на хора съгласно чл. 8 на ЗБТХ изпълняват следните функции:

²¹ Жертва на трафик на хора – най-вече хора от малките населени места, в „Сливенски новини”, 02.08.2011 г., <http://www.sl-news.sliven.net/index.php?id=49525>

- организират и координират взаимодействието между отделните ведомства и организации в региона по прилагането на закона;
- осъществяват държавната политика и стратегия в областта на борбата с трафика на хора на територията на региона;
- осъществяват изпълнението на националната програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите му на територията на региона;
- подпомагат организацията за проучване, анализ и статистическа отчетност на данните във връзка с престъпното явление;
- участват в международното сътрудничество за предотвратяване и противодействие;
- организират провеждането на информационни, разяснителни и образователни кампании за лицата от рисковите групи в региона;
- реализират програми за обучение на служители за изпълнение на функции във връзка с предотвратяването и противодействието на трафика на хора в региона.

В състава на местните комисии са включени представители на общинската администрация, отговарящи за проблемите на образованието, здравеопазването и социалната политика, на местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, отделите за закрила на детето в дирекции "Социално подпомагане", на полицията, на неправителствените организации, както и педагози, психолози, юристи, лекари и други. На заседанията на местните комисии присъства и прокурор от районна прокуратура.

За по-голяма гъвкавост в състава на местните комисии, в които към момента влизат предимно служители от съответната общинска администрация, трябва да бъдат включени по-голям брой представители на неправителствени организации, учители (директори на учебните заведения в общината или областта) и представители на църквата.²²

²² Според информацията в сайта на Националната комисия за борба с трафика на хора само в Местната комисия във Варна има представител на неправителствена организация. Сайтът е посетен на 06.08.2011 г., <http://antitrafficking.government.bg/m/1/cat/15/id/26/lang/bg/>

За илюстрация на институционалния потенциал, на който може да разчита Националната комисия за борба с трафика на хора и нейните структури по места при реализиране на различните програми, могат да бъдат приведени някои цифри. Сами по себе си те показват, че на територията на страната може да бъде изградена широка и функционираща мрежа от по-големи и по-малки пунктове за осъществяване най-вече на информационна и всякаква друга дейност, свързана с превенцията на трафика на хора и подпомагане на неговите жертви.

По данни на НСИ през учебната 2010/2011 г. в България за 615554 учащи са отворили врати общо 2096 училища, в т.ч. начални (I – IV клас) – 155, основни (I – VIII клас) – 1360, прогимназии (V-VIII клас) – 12, гимназии (IX-XIII клас) – 166, средно общообразователни (I-XIII) – 403. Броят на частните училища е 68.²³ Българската православна църква в административно отношение е разделена на 15 епархии (две от тях задгранични), а те от своя страна на духовни околии. Само в Сливенска епархия, част от която е и Бургаска духовна околия (б.а. – в Сливен и Бургас функционират Местни комисии за борба с трафика на хора) има 320 храма. В Сливен действат 4 църкви, а в Бургас 5 църкви. В рамките на енорийския живот към тези православни храмове, може да се осъществява дейност, свързана с превенцията на трафика на хора.²⁴ Недостатъчно развит остава и потенциалът на българските читалища. Според Регистъра на народните читалища на територията на България съществуват 3503 читалища (за справка в началото на 2010 г. у нас има 5302 населени места).

Заклучение

Човечеството е било свидетел на периоди на величие и мигове на триумф, на етапи на падение, разруха и срам. Животът е едно безкрайно движение към възходи и към падения, при което нищо не е така постоянно и сигурно, както промяната и

²³ Данните са взети от официалния сайт на НСИ, <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=23&a1=782&a2=797>, посетен на 23.09.2011 г.

²⁴ Данните са взети от официалния сайт на Българската патриаршия, <http://bg-patriarshia.bg/index.php?file=dioceses.xml>, посетен на 23.09.2011 г.

самата несигурност. Валидното за всички хора в най-голяма степен важи за отделния човек. В условията на непрекъснато, понякога рязко, понякога незабележимо променяща се среда, той е изправен пред вземането на множество по-важни и по-малко важни решения. Погледнато в по-широк смисъл с всички тях човек се стреми да намали несигурността и неопределеността. За момент успява да подреди живота си и се бори този момент да трае по-дълго време – година, две, пет, десет, двадесет, ако е възможно вечно. Но в крайна сметка отново е изправен пред промяна и несигурност. Отново е призван да гради своя свят, призван е да се бори, за да го задържи, доколкото и докогато е възможно. И така всичко се повтаря, потретва.

Жертвите на трафика на хора и трафикантите не правят изключение. И двете категории лица търсят повече сигурност за себе си. След съдбоносно решение, което ще определи живота им за в бъдеще, взето след дълго колебание или без колебание, едните се хвърлят след примамливи обещания за повече сигурност. Другите от своя страна се отдават на престъпна дейност, убедени, че ще извлекат материална полза и ще направят съществуването си, макар и извън закона, по-добро.

Ако приемем, че човек непрекъснато се стреми да намали несигурността в живота си, то тогава трафик на хора в най-разпространените му форми – сексуална и трудова експлоатация, винаги ще съществува. Винаги ще има обезверени и смазани от ежедневието хора, които мечтаят за по-добър живот. Винаги ще има и такива, които ще използват това, за да ги направят свои жертви.

Проблемът за трафика на хора все още не може да бъде разрешен. Той не може да изчезне изведнъж като престъпно явление. Това ще стане възможно само когато се променят отношенията между индивидите, които са установявани и съществували векове. Но неговите мащаби могат и трябва да бъдат ограничени. Всичко започва както с наличието на политическа воля за това, така и на обединяването на усилията и мобилизирането на действията на всички отговорни институции и обществени структури. Изисква се демонстриране на нетърпимост от всеки отделен човек срещу различните проявления на трафика на хора.

Литература

1. Закон за борба с трафика на хора, обн. ДВ. бр.46 от 20 Май 2003 г., изм. ДВ. бр.86 от 28 октомври, 2005 г., изм. ДВ. бр.33 от 28 март, 2008 г., изм. ДВ. бр.74 от 15 септември, 2009 г.
2. Жертва на трафик на хора – най-вече хора от малките населени места, в „Сливенски новини”, 02.08.2011 г., <http://www.sl-news.sliven.net/index.php?id=49525>
3. Официален сайт на Българската патриаршия, <http://bg-patriarshia.bg/>
4. Официален сайт на Националната комисия за борба с трафика на хора, <http://antitrafficking.government.bg/>
5. Официален сайт на Националния статистически институт, <http://www.nsi.bg/index.php>
6. Официален сайт Читалища, <http://mc.government.bg/reg/>
7. Борба и превенция на трафика на хора, Семинар, организиран съвместно от парламентарните комисии на ЕП – LIBE и FEMM, 10 юни 2010, Брюксел.
8. Наръчник с най-добрите практики за борба с трафика на хора, UNDP c/o Romania – Project ROM01/009 – October 2002
9. Наръчник по превенция за трафик на хора, Национална комисия за борба с трафика на хора, септември, 2010 г.
10. Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик, София, 2010 г.
11. Официален вестник на Европейския съюз, L 101/1, 15.4.2011 г.
12. http://www.csd.bg/fileadmin/user_upload/PRV/Women_Trafficking_in_Bulgaria.pdf
13. http://antitrafficking.government.bg/images/info_files/1255695336.pdf
14. <http://pr.e-varna.info/articles/5>
15. <http://www.vesti.bg/index.phtml?tid=40&oid=2539351>
16. <http://internetrabotta.blogspot.com/2011/02/0097.html>
17. http://antitrafficking.government.bg/images/info_files/1255695336.pdf
18. <http://www.animusassociation.org/wp-content/uploads/2011/01/>
19. <http://www.animusassociation.org/wp-content/uploads/2011/01/>
20. <http://www.focus-news.net/?id=n1537589>
21. <http://nasilie.eu/?p=1256>
22. <http://lastradainternational.org/lsidocs/Trafficking%20in%20women%20-%20Q%20and%20A.pdf>
23. http://www.vblizost.org/doc/preliminary_results.pdf
24. <http://newiaqua.royalsbg.com/article-615.html>